

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

A pásztorzsoltár

VÁLOGATTA: MOLNÁR ZSOLT

Kiszáradt a tóbul mind a sár, mind a víz
A szegény barom is csak a pásztorra néz
Teremtő jó Atyám, adj egy csöndes esőt
A szegény baromnak jó legelő mezőt!

egy másik változat:

Kiszáradt a tóbul mind a sár, mind a víz
A szegény barom is csak a pásztorra néz.
Sír a veres bornyú, bög az édesanyja
Mer nincs legelője, hogy fiát táplálja.

egy ritkán hallható második versszak:

Bög az édesanyja, száll hozzám panasza
Hajtsam valahová, ahol enni tudna
Hová hajtsalak, Te, szegény jószágom?
El van sülve minden a nagy Hortobágyon!

és egy másik:

Sír a veres borjú, bög az édesanyja
Ott benn a csárdába, bort iszik a gazda.

Mit ír róla a Magyar Népzene Tára?

Veres Péter pásztorzsoltárnak nevezte e nótát, de más nagyhatású személyiségek (Györfy István és Karácsony Sándor) is gyakran hivatkoztak rá, ha népdalról, pásztoréletről volt szó.

A Nagy-Alföld, különösen a Tiszántúl és a Nyírség dala, de előfordul a környező hegy- és dombvidéki pásztoroknál is (a Palócoktól Szilágyságig), sőt, eljutott Somogyba is.

Dallama hajlékony, szabadon és gazdagon variálható, gyakori a díszítés, és nem ritkán ütemtagolás nélkül egy lélekzetre éneklék. Dallama pentatonizálódott sirató.

Az énekesek zöme pásztor, akiknek sajátos, kifejező éneklését az erős variálás, ízes díszítés, töltelékszócskák, beékelte rövid szünetek, a zöreszerű díszíthetőségek, alá- és föléintonálás és a szabad formakezelés jellemzi.

Szövegváltozatok (a Magyar Népzene Tárában lévő 52 változathoz kigyűjtve)

Kiszáradt a tóbul mind a sár, mind a víz
Kiszáradt a tóból, mind a sár, mind a víz
Kiapadt a tóbul mind a sár, mind a víz
Kiszáradt a kútból, mind a rétből a víz
Kiapadt mind a tó, mind a sár, mind a víz
Kiszáradt a patak, mind a sár, mind a víz
Kijapadt a rétből mind a sár, mind a víz
Kiszáradt a tóbul mind a víz, mind a sár

A szegény barom is csak a pásztorra néz
A szegény barom is mind a pásztorra néz
Ez a szegény barom mind a juhászra néz

Szegény gujaménes mind a pásztorra néz
A szegény barom meg mind a pásztorra néz
A szegény barmok is csak a gujást nézik
Ez a szegény guja csak a bojtárra néz
de JA a cifra de guja csak a kondám gujására níz
A szegény barom is csak énrám kandikál
A Roklic úr nyája mind a kanászra/kondásra néz
A szegény pásztor csak a barmára ráníz
Szegény burgej nyájam csak énrám kandikál
Szegény birge nyájam csak énrám kandikál
Ez a szegény birka mind a juhászra néz
A szegény barom is mind a pásztorára vár
A guja, a ménes csak a gujásra néz

Uram, én Istenem, adj egy csendes essőt
Édes, jó Istenem, adj egy szép, csendes esőt
Édes, jó Istenem, adj egy csendes esőt
Uram, én Istenem, adjál egy szép esőt
Én Uram, Teremtőm, adj egy szép, csendes essőt
Uram, én Istenem, adj egy csöndes esőt
hej de jÉn Uram, Istenem, adjál egy de jó esőt
Adjál, Isten, essőt, nyájamnak legelőt
Istenem, jó Atyám, adjál egy jó esőt
Istenem, Istenem, adj egy záporesőt
Én Istenem, Uram, adjál csendes esőt
Istenem, jó Atyám, adjál egy jó esőt
Én Uram, Istenem, adj egy meleg essőt
Teremtő jó Atyám, adj egy csöndes esőt
Kérjük a jó Istent, hogy adjon egy esőt, egy szép, csöndes esőt
Sír a veres borjú, bőg az édesanyja

A szegény baromnak jó legelő mezőt!
A legelő s nyájnak jó legelőt, mezőt!
A szegény barmokra jó legelő mezőt!
A szegény gujámnak (de) jó legelő mezőt!
A szegény baromnak jó legelő mezőt/A szegény gujásnak szíp, barna szeretőt!
A szegény baromnak jó legelő mezőt/A gujáslegénynek szép, barna szeretőt!
de JA cifra gujámnak jó mezőt, legelőt/A szegény gujásának szép asszony szeretőt!
A szegény jószágnek jó legelő mezőt /A szegény bojtárnak hű szívű szeretőt!
de ja bojtáromnak szép, szőke szeretőt!
Adjál a baromnak jó mezőt, legelőt!
A szegén baromnak vizet és legelőt!
Ere ja szegény jószágra de jó legelő mezőt!
Szegény burgej nyájnak jó legelőt, mezőt!
Szegény birge nyájnak jó legelő mezőt!
Gujának, ménősnek jó legelő mezőt!
A guja, ménesnek jó legelő mezőt!
Mer nincs legelője, hogy fiát táplálja.
Ott benn a csárdába, bort iszik a gazda.

A dal szövegokra (azaz milyen más dalok versszakaival éneklük egy nótaként - a Magyar Népzene Tárából kigyűjtve):

- több az én irigyem százharminckettőnél
- búra termett nékem a lugosi határ
- leszállott a páva vármegye kútjára
- lóra csikós, lóra, elszaladt a ménes
- még a fák is sírnak, gyenge jágairul a levelek húlnak
- meguntam, megvallom, e világon élni / bú nevelő idő, ködnevelő felhő
- Istenem országom, hol lesz meghalásom / erdőn-e vagy mezőn vagy a pusztaságon
- bort iszik a zsidó, kilötyög a monya, cifra csaplárosné, csak úgy mosolyogja
- bujdosik a koca kilenc malacával
- nyergeld fel a pirost, had usztatom átal a zavaros Marost
- ócsó mán a pásztor, nincsen becsületi
- mert az én galambom mást szeret, nem engem
- én soha, de senkit, soha nem bántottam / nem dalolok tovább, megunom nótámat
- ködellik / kékellik a Mátra, eső akar lenni / keres a vármegye, el akar záratni
- gyerünk innen lakni, idegen faluba
- *eddig nem találtunk más pusztai természeti képet (a kezdőversszakén kívül)*

Szintén a bokor tagjainak tekinthetjük:

Arany János: Toldi

Ég a napmelegtől a kopár szík sarja,
Tikkadt szöcskenyájak legelésznek rajta;
Nincs egy árva fűszál a tors közt kelőben,
Nincs tenyérynyi zöld hely nagy határ mezőben.
/ ... /

Ösztövér kútágas, hórihorgas gémmel
Mélyen néz a kútba s benne vizet kémel:
Óriás szúnyognak képzelné valaki,
Mely az öreg földnek vérit most szíja ki.

Petőfi Sándor: János vitéz

Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Fölösleges dolog sütnie oly nagyon,
A juhásznak úgysis nagy melege nagyon.

